

Sevinc Həsənova
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
E-mail: Sevinc.hasanova.67@mail.ru

MİLLİ SƏRVƏTİMİZ OLAN ANA DİLİMİZ AZƏRBAYCANÇILIĞIN MƏNƏVİ ƏSASIDIR

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq

Heydər Əliyev

Xülasə: Azərbaycan xalqının müstəqilliyi, xoşbəxt gələcəyi uğrunda misilsiz xidmətlər göstərən ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyini böyük fəxr hissi ilə qeyd edirik. Milli sərvətimiz olan Azərbaycan dilini azərbaycançılığın mənəvi əsası kimi qiymətləndirən böyük siyasi xadim Heydər Əliyev vətəninə, torpağına, xalqına, dilini sevən görkəmli bir şəxsiyyətdir. Dilimizin hərtərəfli inkişafı, dövlət dili səviyyəsinə qalxması, diplomatiya aləminə yol açması, dünyanın ən mötəbər tribunalarından eşidilməsi ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulan dil siyasəti ilə bağlıdır. Onun imzaladığı fərman və sərəncamlar dilimizin dövlət səviyyəsində qorunması, tətbiqi, gələcək nəsillərə ötürülməsi, eləcə də dünya dilləri içərisində layiqli yer tutması üçün uğurlu tədbirlərdir. Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra Heydər Əliyevin ana dili uğrunda apardığı siyasətin miqyası daha da genişlənmiş, bir çox ümummilli məsələlərin dövlət siyasəti səviyyəsində həll edilməsi ilə başa çatdırılmışdır.

Açar sözlər: ulu öndər, ana dili, dil siyasəti, təhsil, tədris

Bu günlərdə Azərbaycan xalqının müstəqilliyi, doğma yurdumuzun tərəqqisi, xoşbəxt gələcəyi uğrunda misilsiz xidmətlər göstərən ulu öndər Heydər Əliyevin yüzüncü ildönümünü böyük fəxr hissi ilə qeyd edirik. Bu dahi şəxsiyyət daima xalqımızın, ümummədəni tərəqqisinin qayğısına qalmış, elmin, mədəniyyətin inkişafına böyük diqqət göstərmişdir. Heydər Əliyev vətəninə, torpağına, xalqına, dilini sevən, onu öz dühası ilə yüksəklərə qaldıran görkəmli bir şəxsiyyətdir. Milli sərvətimiz olan Azərbaycan dilini məhz azərbaycançılığın mənəvi əsası kimi qiymətləndirərək deyirdi: “Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan dilini əbədi edibdir və bu gün Azərbaycan dilimiz yaşayır və yaşayacaqdır. Qoy Azərbaycan dili müstəqil Azərbaycanda, eləcə də dünyada yaşayan bütün azərbaycanlıların dili olsun” (2, s.283).

Ana dili hər bir xalqın milli sərvəti, həmin xalqın varlığının təsdiqidir. Xalqın keçdiyi tarixi yol, onun mədəni səviyyəsi, ilk olaraq, onun dilində öz əksini tapır. Azərbaycan dili də Azərbaycan xalqının milli sərvətidir və xalqımız, millətimiz tarix durduqca hər sərvətin qayğısına qalmalı və dilimizi gələcək nəsillərə ötürməlidir. Dilimizin bugünkü inkişaf səviyyəsi xalqımızın dünyanın ən qədim xalqlarından biri olduğunu təsdiqləyir. Ulu Öndərin dediyi kimi: “Xalqı xalq edən, milləti millət edən onun ana dilidir. Layiqli ana dili olmayan, ana dilindən istifadə edə bilməyən, ana dilindən bəhrələnməyən millət – millət ola bilməz. Xoşbəxtliyimiz ondan ibarətdir ki, Şərq ölkəsinin əsarəti altında olduğumuz zaman da, sovet imperiyasının tərkibində olduğumuz zaman da biz ana dilimizi yaşatmışıq. Nəinki yaşatmışıq, onu inkişaf etdirmişik” (2, s.288).

Azərbaycan dilinin ölkənin dövlət dili kimi elan edilməsində Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin çox böyük xidmətləri olmuşdur. Məlum olduğu kimi, dövlət dili sahəsindəki fəaliyyətə Heydər Əliyev ölkəyə rəhbərliyə gəldiyi 1969-cu ilin ilk günlərindən başlamışdır. Azərbaycan ədəbi və xalq danışığı dilini dərinlən bilən, bu dilin zəngin lüğət tərkibinə yaxşı bələd

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

olan və qrammatik imkanlarından səmərəli istifadə etməyi bacaran Heydər Əliyev yüksək səviyyəli yığıncaqlarda, məsələn, BDU-nun 50 illiyinə həsr olunmuş yubiley toplantısında, yenə həmin ali məktəbin partiya konfransında yüksək dövlət səviyyəsində aparılan başqa müşavirələrdə ana dilində parlaq çıxışlar edərək, özünə böyük hörmət və məhəbbət qazandı. O çox yaxşı bilirdi ki, onun qazandığı bu böyük hörmət və məhəbbət eyni zamanda onun istifadə etdiyi, danışdığı dilə – Azərbaycan dövlət dilinə çox böyük hörmət və məhəbbət yaradır.

Bu gün ölkəmizdə elmin, təhsilin və mədəniyyətin yüksək səviyyədə inkişaf etdiyi bir dövrdə ana dilimizin – Azərbaycan dilinin istifadəsi, tədqiqi və tədrisi, dilçilik elmi sahəsində vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün əlverişli zəmin yaradılıb. Eyni zamanda, hazırkı qloballaşma dövrü ana dilimizin zənginləşməsi və tətbiqi imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində aparılan işlərin yeni səviyyəyə qalxmasını zəruri edir. Azərbaycan Dövlət dilinin başlıca rəmzlərindən sayılan Azərbaycan dilinin tətbiqi və inkişaf etdirilməsinə dövlət qayğısının artırılması, ana dilimizin öyrənilməsi, dilimizin cəmiyyətdə tətbiq dairəsinin genişləndirilməsi və bu işə nəzarətin gücləndirilməsi durmadan artır. Dilimizin hərtərəfli inkişafı, dövlət dili səviyyəsinə qalxması, diplomatiya aləminə yol açması, dünyanın ən mötəbər tribunalarından eşidilməsi ümummillə lider Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulan dil siyasəti ilə bağlıdır. Belə ki, Ulu Öndərin dil siyasəti bizə doğma dilimizi xalqın mənəvi varlığı kimi sevməyi, onun saflığını qorumağı, dilin zəngin söz xəzinəsindən bacarıqla istifadə edərək düzgün danışmağı öyrətdi. Eləcə də hələ XVI əsrdə Şah İsmayıl Xətai ilə başlanan ana dili siyasəti məsələsini ilk dəfə tam rəsmi olaraq böyük qətiyyətlə dövlət siyasəti səviyyəsində həyata keçirməklə tamamladı.

Azərbaycan dilinin təbliğ olunmasında əvəzsiz xidmətləri olan Heydər Əliyev tərəfindən imzalanan fərmanlar – “Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında” (18 iyun 2001-ci il), “Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında” (9 avqust, 2001-ci il), “Azərbaycan Respublikasının dövlət dili haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi (2 yanvar 2003-cü il) və digərləri milli sərvətimiz olan dilimizin dövlət səviyyəsində qorunması, tətbiqi, gələcək nəsillərə ötürülməsi, eləcə də dünya dilləri içərisində layiqli yer tutması üçün uğurlu tədbirlərdir. Bu tədbirlər onu göstərir ki, ümumi mədəniyyətimizin göstəricisi sayılan dövlət dilimiz, həm də nitq mədəniyyətimiz daim inkişafdadır.

Heydər Əliyevin 18 iyun 2001-ci il tarixində imzaladığı “Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında” fərmanda Azərbaycan dilinə yüksək qiymət verilmiş, dilimizin tarixi əsasları, onun müasir vəziyyəti haqqında mükəmməl təsəvvür yaradılmış, inkişaf problemləri haqqında sistemli şəkildə bəhs edilmişdir. Qeyd edilmişdir ki, “Azərbaycan dili bu gün dərin fikirləri ən incə çalarlarınadək olduqca aydın bir şəkildə ifadə etmək qüdrətinə malik dillərdəndir. Düşüncələrdəki dərinliyi, hisslərdəki incəlikləri bütünlüklə ifadə etmək kamilliyinə yetişə bilməsi üçün hər hansı xalqa bir neçə minillik tarix yaşaması lazım gəlir. Azərbaycan dilinin bugünkü inkişaf səviyyəsi göstərir ki, Azərbaycan xalqı dünyanın ən qədim xalqlarındandır” (4, s.26).

Məlumdur ki, xalqımız öz dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra respublikamız siyasi, iqtisadi və ictimai həyatında olduğu kimi, mədəniyyət, elm və təhsil sahələrində də dünya standartlarına inteqrasiya etməyə başlamışdır. Belə ki, ölkəmiz təhsil problemlərini uğurla yeniləşdirməkdədir. Təhsildə yeniləşmə kompüterlə, internet, elektron maşınlar və müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə Boloniya təhsil sisteminə, tədrisin kredit üsuluna keçməsinə sürətləndirmişdir. Ölkəmizdə böyük uğurla həyata keçirilən təhsil islahatı ali təhsil ocaqlarının qarşısında geniş perspektivlər açmışdır. Respublikamızın ali məktəblərinin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri Ulu Öndərin tövsiyə etdiyi kimi, cəmiyyətimiz üçün hərtərəfli inkişaf etmiş, dərin təfəkkürə, geniş dünyagörüşünə, yüksək mədəniyyətə, elmi biliklərə malik kadrlar yetişdirməkdən ibarətdir. Dövrün tələbinə uyğun olaraq belə kadrlar – müasir gənclər cəmiyyətdə gedən proseslərdən baş çıxarmalı, sağlam düşüncəyə, əqidəyə malik olmalıdırlar. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Bakı Dövlət Universitetinin 100 illik yubileyi münasibətilə keçirilən mərasimdəki nitqində söylədiyi kimi, “Gənclər milli ruhda, vətənpərvərlik ruhunda, ənənəvi dəyərlər əsasında tərbiyə almalıdırlar. Bax belə gənclər ölkəmizi gələcəyə inamla aparacaq. Hesab edirəm ki, bugünkü gənclərin mütləq əksəriyyəti bu meyarlara cavab verir – bilikli, savadlı, Vətənə bağlı, vətənpərvər və dünyaya açıq.

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

Elə olmalıdır ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi güclənsin”. Bunun üçün ana dilini – Azərbaycan dilini mükəmməl bilmək, bu dildə yazılı və şifahi nitqə, zəngin söz ehtiyatına malik olmaq, qrammatik qaydaları kamil bilmək əsas şərtlərdəndir. Eyni zamanda dilimizin gözəlliyini duymaq, mənimsəmək və bu gözəlliyi hər zaman hər yerdə təbliğ etmək, bu dildə düzgün danışmaqla hamıya nümunə olmaq hər bir müasir gəncin ümdə vəzifəsidir.

Hal-hazırda respublikamızın bütün ali məktəblərində “Azərbaycan dilində işgüzar və akademik kommunikasiya” fənni tədris olunur ki, bu fənnin tədrisində məqsəd bütün ixtisaslarda təhsil alan tələbələrə müxtəlif mövzulara aid akademik mətnlər tərtib etmək, təqdimatlar hazırlamaq, şəxsi fikir və mülahizələrini həm yazılı, həm də şifahi formada düzgün, aydın, məntiqi, yığcam, anlaşıqlı şəkildə ifadə etmək bacarıq və vərdislərinin yaradılmasına kömək etmək, fənlə bağlı kompetensiyaları inkişaf etdirməkdir. Fənnin mənimsənilməsində tələbələr beynəlxalq akademik yazı qaydalarının tələblərini öyrənmək bacarıqlarına sahib olacaq, nitq texnikasının komponentləri, akademik yazının xüsusiyyətləri və növləri, akademik mənbələrlə işləmə və onlardan istifadə etmə bacarığını formalaşdıracaqlar. Xüsusilə də, kommunikasiya zamanı tələbələrə sözlərin ustalıqla və sənətkarlıqla tələffüz edilməsini öyrətmək, onları müasir ədəbi dilimizin normalarına, nitq və orfoepiya texnikasına, sərbəst çıxış etmək bacarığına, bədii oxu məharətinə yiyələndirməkdən ibarət olması – məqsəddən doğan əsas vəzifələrdən biridir. Fənnin aktuallığını kommunikativ bacarıqların inkişaf istiqamətləri, daha doğrusu, tələbələrin dil, danışmaq vasitəsilə bu və ya digər kommunikativ məsələlərin müxtəlif sferada və işgüzar ünsiyyət situasiyasında həll etmək qabiliyyətinin vacibliyi təşkil edir. Belə ki, tələbələr işgüzar və akademik kommunikasiyanın nəzəriyyəsi, onun təcrübəsi sahəsində biliklər əldə edəcək, işgüzar kommunikasiyanın ən təsirli üsulları və formalarına əsaslanaraq, gələcəkdə peşəkar fəaliyyətlərini həyata keçirməyə imkan verəcək kommunikativ səlahiyyətlərini formalaşdıracaqlar. Məqsəd dil və yaradıcılıq prosesini əlaqələndirmək, qloballaşma şəraitində Azərbaycan dilinin qorunması, təbliği və inkişafını təmin etmək üçün tələbələrdə düzgün nitq formalaşdırma qabiliyyəti, aydın fikir ifadə etmək bacarığı, dilin zənginliklərindən, söz ehtiyatından səmərəli istifadə edərək işgüzar və akademik sahədə şəxslərarası münasibətlər qurmağı, sənədlər və mətnlər hazırlamağı, işgüzar tədbirlər təşkil etmək bacarıqlarını inkişaf etdirməkdir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin dediyi kimi, “inkişaf etmiş zəngin dil mədəniyyətinə malik olan xalq əyilməzdir, ölməzdir, böyük gələcəyə malikdir. Ona görə də xalqımıza ulu babalardan miras qalmış bu ən qiymətli milli sərvəti hər bir Azərbaycan övladı göz bəbəyi kimi qorumaq, daim qayğı ilə əhatə etməlidir. Bu, onun müqəddəs vətəndaşlıq borcudur” (4, s.20).

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Heydər Əliyev dil haqqında və Heydər Əliyevin dili. B.: “Elm”, 1998.196 s.
2. Heydər Əliyev. Dövlət xalq üçündür. B.: “Adiloğlu”, 2008. 400 s.
3. Cəfərov N. Azərbaycanşünaslığın əsasları. B.: “Pedaqogika”, 2005. 256 s.
4. Əliyev V. Heydər Əliyevin dil siyasəti. B.: “Nurlan”, 2003. 100 s.

Sevinj Hasanova

OUR NATIVE LANGUAGE, WHICH IS OUR NATIONAL TREASURE, IS THE SPIRITUAL BASIS OF AZERBAIJANISM

Summary: We are proud to celebrate the 100th anniversary of the Great Leader Heydar Aliyev, who rendered a precious service for the independence and happy future of the Azerbaijani people. Heydar Aliyev, who valued the Azerbaijani language as the moral basis of azerbaijanism, which is our national treasure, had an outstanding personality who loved his homeland, country, people and language. The comprehensive development of our language, its rise to the level of the state language, opening the way to the world of diplomacy, and being heard from the most authoritative tribunes of the world are due to the language policy of our National Leader Heydar Aliyev. After the independence of our country, the scope of Heydar Aliyev's policy regarding the mother tongue has expanded, and many national issues have been resolved at the level of state policy.

Key words: great leader, mother tongue, language policy, education, teaching